

Юрій Вінтюк

Національний університет «Львівська політехніка»

(Україна)

Біографія Степана Балея: труднощі дослідження

Життя і наукова діяльність українсько-польського вченого, психолога і педагога С. Балея вже не перше десятиліття привертає увагу дослідників. Причому його внесок у науку викликає інтерес не лише тих сучасних науковців, які вивчають історію розвитку психології, але й тих, хто шукає нові шляхи розвитку психологічної науки. Однак, не зважаючи на це, як його життя, так і наукова діяльність, залишаються мало вивченими, що становить значну проблему для тих, хто цікавиться історією та сучасним станом вітчизняної психології. Необхідність її розгляду зумовлює актуальність даного дослідження.

Відсутні праці, в яких би висвітлювалося формування особистості С. Балея у дитинстві. Дата і місце його народження відомі та підтверджені документально; відомо також, що його батьки були сільськими вчителями і дитинство Степан провів у селі. Ймовірно, що він навчався у сільській початковій школі, програма навчання в якій також відома.

Дещо більше у нашому розпорядженні відомостей з періоду навчання С. Балея у гімназії в Тернополі. Відомо, як відбувалося навчання, які предмети вивчалися, які інші заходи відбувалися та ін. Але процес формування його особистості можна лише наближено оцінити, за наявними непрямыми даними.

Про життя і хід навчання майбутнього вченого в університеті у Львові також відомо не багато. Встановлено, що він займався науковою діяльністю і, можливо, готувався до

діяльності у науковій сфері; проте і цей період його життя потребує подальшого вивчення.

Після здобуття вищої освіти С. Балей працює викладачем у гімназіях Перемишля, Тернополя і Львова, про що є достатньо інформації у звітах цих закладів. В цей час він продовжує займатися наукою, проходить стажування за кордоном, готує і захищає дисертацію на здобуття наукового ступеня.

Проте подальше життя складається не надто сприятливо. З одного боку, його надто ускладнюють реалії I Світової війни, а з іншого – С. Балей надто довго не може ні пройти процедуру габлітації, ні знайти відповідну викладацьку посаду в університеті. Лише через понад десять років неперервних зусиль йому вдається габлітуватися й отримати бажану посаду: контрактного професора університету у Варшаві.

Саме на час життя і діяльності у Варшаві припадає період його найбільшої педагогічної, наукової та громадської активності. Вчений розробляє теорію психічного розвитку дітей, чим фактично закладає підвалини вікової і педагогічної психології у Польщі, бере участь у діяльності кількох наукових товариств, виступає на конференціях, викладає, пише і публікує підручники для студентів. Проте і цій плідній праці перешкоджає II Світова війна, він зазнає злиднів і поневірянь, ці роки виснажують його і підривають здоров'я; що завадили повністю самореалізуватися у повоєнні роки. Документи про його життя та діяльність з довоєнного періоду не збереглися, а повоєнних даних надто мало.

Yurij Vintyuk
Uniwersytet Państwowy Lwowska Politechnika
(Ukraina)

Biografia Stefana Baleya: trudności z badaniami

Życie oraz naukowa aktywność ukraińskiego i polskiego naukowca, psychologa, pedagoga Stefana Baleya już długo jest przedmiotem badań. Gdzie jego wkład w naukę pobudza interes nie tylko tych współczesnych badaczy, ale także tych, które szukają nowe drogi rozwoju psychologicznej nauki. Jednak jego życie i naukowa aktywność są mało znany. I ta okoliczność jest problemem dla tych, kto interesuje się historię oraz nowoczesnym stamen ukraińskiej psychologią. Stąd wypływa aktualność naszego badania.

U nas nie ma, praktycznie, dział, w których wyjaśniają kształcenie osobowości Stefana Baleya w jego dzieciństwie oraz jest brak informacji o tym okresie jego życia. Data i miejsce jego urodzenia są wiadomi oraz potwierdzony dokumentalnie, że jego ojciec i matka były wiejskimi nauczycielami, a Stefan spędził dzieciństwo na wsi. Prawdopodobnie, że on uczył się we wiejskiej podstawowej szkole. Jednak są niewiadomy faktory procesu jego kształcenia w dzieciństwie oraz rezultat tego procesu. Nieco więcej informacji o jego nauczaniu w gimnazjum w Tarnopolu. Wiadomo jak odbywał się nauczanie, jaki on studiował przedmioty. Proces kształcenia jego osobowości jest bardzo trudno ocenić, ale rezultat tego procesu możemy ocenić poprzez osiągnięcia, jaki stali możliwe dzięki zakończeniu szkoły średniej. O życie oraz studiach na uniwersytecie we Lwowie także mało wiadomo. Po studiach na Lwowskim uniwersytecie Stefan Baley pracuje nauczycielem w gimnazjach Przemyśla, Tarnopola oraz Lwowa, jednocześnie zajmuje się nauką, wziąć staż za granicą, chroni rozprawę na zdobycie naukowego stopnia, lecz to są wiadomości ewentualny.

Jednak późniejsze życie składa się nie zanadto sprzyjająco. Z jednej strony, jego zanadto komplikują I Światowa wojna, a z drugiej – Baley za długo nie może ani przejść procedurę habilitacji, ani znaleźć odpowiednie nauczycielskie stanowisko w uniwersytecie. Tylko przez ponad dziesięć lat ciągłych wysiłków jemu udaje się habilitacja i otrzymać pożądane stanowisko: kontraktowego profesora uniwersytetu w Warszawie. Właśnie na pewien czas życia i działalności w Warszawie przypada okres jego największej pedagogicznej, naukowej i społecznej aktywności. Uczony opracowuje teorię psychicznego rozwoju dzieci, czym faktycznie zakłada podstawy wiekowej i pedagogicznej psychologii w Polsce, uczestniczy w działalności kilku naukowych spółek, występuje na konferencjach, wyklada, pisze i publikuje podręczniki dla studentów. Jednak i tej owocnej pracy przeszkadza II Światowa wojna, on zaznaje nędzy i globtroterstw, te lata wycieńczają jego i podkopują zdrowie oraz przeszkodziły samorealizacji w powojenne lata. Dokumenty o jego życiu i działalności z przedwojennego okresu nie zachowały się, a powojennych danych zanadto mało.

Z naprowadzanego można wywnioskować, że na dzisiaj jeszcze za wiele okoliczności z życia i działalności Baley, które uwarunkowały proces kształtowania jego osobowości, zostają niewyjaśnionymi. Przede wszystkim takie trudności są określone złożonością poszukiwania źródeł, które by mogły zawierać potrzebną informację; jednak niemniej trudności powstają i z opracowywaniem już znanych danych.